

Šefik Baraković

**METODOLOGIJA DRUŠTVENOG ISTRAŽIVANJA
IZMEĐU NAUKE I EGZEGEZE ZAKONITOSTI
GRAĐANSKOG DRUŠTVA**

**METHODOLOGY OF SOCIAL RESEARCH BETWEEN
SCIENCE AND EXEGESIS OF LEGITIMACY
OF THE CIVIL SOCIETY**

Sažetak

Metodologija društvenog istraživanja kao sveobuhvatna naučna, filozofska i teorijska disciplina cjelovito se zanima za pitanja i probleme društva. Cjelovito podrazumijeva strukturalne i funkcionalne komponente u okviru generičkih, historijskih, a i onih potencijalno mogućih veza, odnosa i povezanosti. Ovu kompleksnost društvenog miljea strukturiraju i konstituiraju brojni agensi čije mjesto i sudjelovanje istražuju, sagledavaju i analiziraju pojedinačno naučne društvene discipline. Također, da bi pojedine društvene naučne discipline uspjevale u svom legitimitetu, da bi opravdavale svoj raison d'être, svojim su predmetom bavljena upućene jedna na drugu, a u naučnim rezultatima se svakako podržavaju, odgovarajuće određeno uvjetuju.

Različitost predmeta pojedinih društvenih disciplina opredjeljuje različitost samog dodirivanja i prožimanja u srodnosti metodoloških koncepata; srodnost vodi u sustizanje naučnih opredjeljenja i konstanti u jednom, a što kursira agregat aksioma u postupku ujednačavanja predmeta, metoda i cilja istraživanja unutar tih pojedinačnih disciplina, na osnovu čega se ostvaruje prostor jedinstva saznanja i supstance istine.

Naučnoistraživački rezultati etablirani su aksiomima.

Egzegezu, kao postupak s težištem teorijskog uopćavanja, krucijalno karakterizira bavljenje domenom pretpostavki i ključno ostajanje u nedosljednosti, odgovarajuće opravdavanje datog po konceptu «kao da je sve

dato ujedno i zbiljsko», stvaranje osnove za iznuđivanje i kreiranje slučajeva, dirigovanih situacija, zavisno od situacija dočaravanje i stvaranje bilo optimizma ili pesimizma, a pokatkad se egzegezom podržavaju ishodišta da je stvarnost događanja produkt prirode i djelo objektivnog moćništva, nadređenog determinizma, koji u favorizaciji može da se ispostavlja apsolutno, da se u stvorenim uslovima prikazuje za apsolutni subjekt.

Postavljanje stvari kamera opskura ne može biti u funkciji, niti određivati životvorno jedinstvo! Ono je u funkciji suspregnutog sistema građanskih političkih i ideoloških odnosa, ovi odnosi mu nalaze mjere, oblike izraza, opravdanja, apsorpcije, a egzegeza iz zakonitosti građanskog društva te odnose potpomaže, podržava i omogućuje.

Ključne riječi: *naučno istraživanje, naučna teorija, metodologija, građansko društvo, egzegeza, teorija, egzegeza zakonitosti građanskog društva, aksiom, društvena nauka, istina*

Summary

The methodology of social research, as a comprehensive scientific, philosophical and theoretical discipline, focuses on issues and problems of the society. It includes structural and functional components within the generic, historical and those potentially possible links, relationships and connections. This complexity of the social milieu is structured and constituted by numerous agents whose position and role is researched, assessed and analyzed by individual scientific social disciplines. Furthermore, for certain scientific social disciplines to succeed in their legitimacy, to justify their raison d'être, they are, through their fields of interest, directed towards each other, and support and condition each other with their scientific results.

The range of areas of interest of social disciplines determines the range of points of contact and intertwining of similar methodological concepts; similarity leads to the achievement of scientific aims and constants in singularity, which in turn sets the aggregate of axioms in the process of balancing the subjects, methods and goals of research within those individual disciplines, based on which the space of unity of discovery and the substance of truth is created.

Results of scientific research are established by axioms.

Exegesis, as a process focusing on theoretical generalization, is crucially characterized by interest in the field of assumptions and critical persistence in inconsistency, by adequate justification of the given according to the concept that “everything given is also real”, by the creation of a basis for the extraction and creation of cases, orchestrated situations, by the conjuring up and creation of either optimism or pessimism depending on the situation, and sometimes exegesis supports positions that reality is a product of nature and an act of objective power, superior determinism, which through preference can emerge as absolute and can be portrayed as an absolute subject under the created conditions.

A camera obscura approach cannot be in the function or determine the life-giving unity! It is in the function of a restrained system of civil political and ideological relations, these relations provide its measures, forms of expression, justification, absorption, while exegesis from the legitimacy of the civil society supports, aids and facilitates those relations.

Key words: *scientific research, scientific theory, methodology, civil society, exegesis, theory, exegesis of legality of the civil society, axiom, social science, truth*

Uvod

Govoriti o metodologiji društvenog naučnog istraživanja u prvom redu i bitno je zadatak naučnog tematiziranja karaktera, strukturiranosti i tendencija društva, odnosno riječ je o mjestu i funkciji nauke, društvene, kao najuzvišenije ljudske i istraživačke djelatnosti. Znači, metodologija naučnog istraživanja obuhvata osvjetljavanje principa, puteva i kriterija posredstvom kojih proces i postupak saznavanja ostvaruje ciljeve i svrhe naučne relevancije.

Nauku i naučne ciljeve valja razgraničiti od svrha izvedenih egzegezom iz zakonitosti građanskog društva! Ovu egzegezu doslovno karakterizira i određuje svojstvo zalaganja da su naučna ona razmatranja čija eskamotiranja podstiču, funkcionaliziraju i pomažu suprotstavljanje u svakom pogledu samog poprišta općosti. Suprotstavljanje se uvažava kao činjenica doprinosa u omogućavanju stanja zasebnosti i posredovanja da unaprijeđeni dinamizam objektivnosti osnaženije konstituiraju zahtjeve

slijeđenja i opsluživanja, koji postignutim stupnjem primijenjenih principa uključuju efekt moći dominacije, a procesom kontinuirano intenziviranog omogućavanja dominaciju moći.

«Danas može nauka za društvo za koje funkcionira samo relativno se shvatiti, u njenoj razlici od drugih duhovnih snaga i djelatnosti, u njenom dijeljenju na specifične oblasti, u njenim postupcima, sadržaju i njenoj organizaciji. Pozitivistička filozofija koja prepoznaje oruđe ‚nauke‘ kao automatskog pobornika napretka isto tako vodi u zabludu kao i drugo uveličavanje tehnike.»¹

Metodologija naučnog istraživanja utoliko je vezana za konkretni predmet nauke, kojemu se posvećuju methodska uporišta! Shodno postavljenim i ostvarivanim nivoima saznanja istraživano područje se tretira i podstiče istančano planiranim i programiranim postupcima, sa specifično i prilagođeno projiciranim, u pojedinim fazama, istraživačkim tehnikama i instrumentima. Naučno relevantne činjenice za osnovu imaju prihvaćena polazišta i principe **naučne teorije** i u sferi društva posebno one se prožimaju s odgovarajuće životvornim produktivitetom filozofije. Kriterij pouzdanosti naučnih rezultata kontinuirano postavlja zadatak težišnog prespitiivanja zahtijevanog sklada istraživačko-analitičkih sredstava i predmeta, odnosno sklada polaznih principa i cilja prihvaćenog i opredjeljenog istraživanim područjem, a ovom podrškom i načinom istraživanja ispostavljeni činjenični materijal dobija svrsishodnu relevanciju. Na temelju postavljenih pretpostavki, usklađenih zadataka i ciljeva obavlja se teorijsko uopćavanje, slijede i izvode istraživački zaključci i istraživački nalazi. Proistekli **naučni** nalazi proizvod su najtemeljnije postignute simbioze predmeta istraživanja i methodsko-istraživačkog postupka, osiguravanog predanom umješnošću, naučnim senzibilitetom i visprenošću samog istraživača, tj. njegovim sveobuhvatno i neizostavnim oplemenjivanjem, njegovom afirmiranom i bitno provedenom težnjom za prisutnošću u aksiomima.

Mjesto, uloga i određenja nauke definirani su težnjom svrsishodno zasnovanog proširivanja, obogaćivanja horizonata mogućnostima i kapacitetom ljudske spoznaje. Ljudsku spoznaju istodobno i najdoslovnije gradiira spoznajna moć, osobene determinante proistekle iz te moći, sa

¹ M. Horkheimer, *Gesammelte Schriften* Bd. 6, *Zur Kritik der instrumentellen Vernunft – Gegensätzliche Allheilmittel*, Fischer Taschenbuch Verlag Frankfurt a/M, 1991, str. 76.

odnosom i načinom postignute mogućnosti da se iz istraživanih procesa i pojava dostatno legitimiraju ujedinjene svrhe pojedinca, zajednice i općosti.

Društveno naučno saznanje najpotpunije objektivizira, konsekvutira i predočava karakter intencija i motiva usredsrijeđenih na kontekst pripadno uvjetujuće, funkcionalne, strukturne i dinamičke prirode predmeta. Unutar dosljedno provedenog postupka *naučno-društvenog* istraživanja neizostavna je provjera istraživačkih rezultata na metodološki usklađen način postupka same strukturno-pojmovne koherencije, polaznoteorijskih pretpostavki procesa saznavanja i spoznajnih rezultata i ciljeva, koji ne mogu da budu suprotstavljeno usmjereni interesima i funkcijama konkretno-pojedinačnog čovjeka.

Egzegeza građanske zakonitosti u izrazu negiranja naučne objektivnosti

Sferu društva, čovjeka, historije, dimenziju društvene, kulturne historije čovjeka pojedinca obilježavaju i posreduju politički i ekonomski proistekli odnosi čije su determinante nadređene pojedincu. Građanskohistorijski razvoj ovu nadređenost postavlja sve utjecajnije, odlučno arbitrirajući u fokusu prostora pitanja općosti. Shodno građanski izgrađenim uvjetima i okolnostima, građanski produktivitet sačinjavaju djelotvorni putevi i sredstva promicanja, omogućavanja, afirmiranja nadzora i podsticanja utjecaja. Zavisno od produciranih potreba i interesa, odlučujući utjecaji, formirani karakterom, klimom i projekcijom građanski legitimiranih odnosa, strukturiraju dinamičkointegrativnu određenost dominacije općosti u zbiljskim društvenim odnosima. Prilagođeno političkim i kulturno-historijskim prilikama građanska stanovišta na sebi svojstven način ovu određenost postavljaju, pomjeraju, prilagođeno usmjeravaju, tj. prikazuju neophodnom mjerom *konkretnofunkcionalne relativizacije*. «Ne postoji jednostavno ‚objektivna‘ znanstvena analiza – što možda znači nešto točnije, ali za naše svrhe zasigurno ništa bitno drugačije – ‚društvenih pojava‘ *neovisna* o posebnim i ‚jednostranim‘ stajalištima prema kojima se – izrijeком ili prešutno, svjesno ili nesvjesno – biraju, analiziraju i raščlanjuju u prikazivanju predmeti istraživanja.»² Relativizacija je u

² M. Weber, Metodologija društvenih nauka, «Objektivnost» spoznaje u društvenoj znanosti i društvenoj politici, Globus, Zagreb. bibl. Novi svijet, 1986, str. 43.

ovom smislu određena ostvarivanjem interesa! Proces naučne analize ne dobija adekvatnost naučnih svrha ukoliko se podređuje kontekstu dominantno favoriziranih i važeće postizanih interesa, a ukoliko su građanskopolitički interesi kao element uključeni u njen predmet razmatranja nauka ih tretira njima mjerodavno osiguranim mjestom. Osnovu ostvarivanja interesa ne zatiru, nego, naprotiv, afirmiraju naučne mjere i postupci biranja, analiziranja i raščlanjivanja u procesu ispitivanja i nalaženja veza i povezanosti u kompleksnoj strukturi društvenog predmeta istraživanja. **Svrhe građanskog objektiviteta ne dopuštaju, poriču, zasigurno odbacuju potpunu i cjelovitu naučnodruštvenu analizu, afirmirajući prostor interesu egzegeze zakonitosti građanskog društva.**

Planom i programom koncipirana i primjenjivana općost utvrđuje, izražava ostvarivanje koherencije interesa, a eventualne nedostatke, izostanak kompaktnosti u provođenju tih interesa, građanska perspektiva funkcionalno nadomješta, postiže, potrebnim stupnjem i oblikom dogmatizacije.

Stupanj dogmatizacije također omogućuje dinamiku dominantno formiranih i uspostavljenih interesa, mogućnosti odvijanja smjerom spremnosti na uvažavanje ili pak na zanemarivanje, odbijanje, promicanje odbacivanja. Postoji odgovarajuće determiniran reciprocitet karaktera konstituirane dominacije interesa i manifestnog stupnja dogmatizacije kojim je njihovo provođenje posredovano. Stupanj dogmatizacije svojim opredmećivanjem i odvijanjem sudjeluje u podršci, respektu, kontinuitetu, kompleksa datog načina dominacije interesa, a dominacijom raspoloživi instrumenti i mehanizmi formiranja interesa omogućuju da političko-ideološki odnosi utječu na pravac ostvarivanja djelotvornosti interesa, do njihovog odlučnog i praktičnog rekonponovanja.

Znači, disproporcionalno zasnovana dogmatizacija, stupnjem uzimanog apsolutizma u primjeni i održavanom odvijanju političkih interesa, ima prostor ne samo da formira nego i da ostvari i razvije predominaciju odgovarajućih interesa, da unese, efektuira izvjesnost društvenog destruiranja, ili same destrukcije sfera koje teži da onemogući, preusmjeri i omeđi. Dogmatizacija po definiciji karakterizira mogućnosti kojima se mogu odrediti, podržati, funkcionalizirati i opravdati tzv. veći interesi *modus vivendi*.

Određivana smjerom faktičkohistorijski omogućenog kapaciteta *par excellence*, društvena nauka u cjelini afirmirana i razvijana zanima se za legitimitet svoje predmetne određenosti unutar kulturnog, historijskog

i društvenog života. Građanski razvijani karakter produkcionopolitičkih odnosa mogao je pružiti podsticaje ekonomističkom pristupu kao relevantno mjerodavnom u okviru važećih normi građanskog omogućavanja, time unapređivanog proizvodnog procesa. Proizvodni proces usmjeravan i određivan sopstveničkim odnosom, omogućavan održanjem postizanih građanskih interesa **u odgovarajućem** građanskom stadiju postaje specifično predvođen integrativnijim i 'pokretljivijim' vlasničkoposjedovnim odnosom i dominantnim ostvarenjem interesa moći.

Postizanje naučnodruštvene relevancije na potpuniji način podržavaju razvijeniji društveni odnosi; jasno je da, shodno interesima ideologizacije i dogmatizacije, tu relevanciju svojim pristupom i ciljem preusmjeravaju istraživanja orijentirana na koncept podrške građanskim tendencijama. Na razvijanju naučnohistorijskog legitimiteta sudjeluju istraživači naučnog interesa, a postupak valorizacije naučnoistraživačkih rezultata uključuje prihvaćanje odgovarajuće naučnih kriterija o doprinosu pomjerenja tim rezultatima naučnohistorijske perspektive. Valorizujući mjesto klasika buržoaske političke ekonomije Davida Ricarda, K. Marx će ustvrditi da njegova «bezobzirnost bila je, dakle, ne samo naučno poštena, nego i naučno obavezna za njegovo gledište».³

Tome nasuprot, *prilagođavanje nauke prema spolja određenim kriterijima i interesima funkcionalizira građanske ciljeve i vrijednosti* u kojem smislu K. Marx uzima za primjer Thomasa Roberta Malthusa i tu poziciju ocjenjuje niskom.⁴

Naučnohistorijski sistematizirana valorizacija u razvojnodruštveni životvorni potencijal postavlja tematiziranja različito ustanovljenih pobuda, gledišta pojedinih opredmećivanih pristupa, kao i ideološka i idejnopragsmatička interesna razmatranja, čije se pojmovne spekulacije obezbjeđuju regulatornošću naimenovanih pitanja sfere društva. U težnji da mjerodavno uvidi, primijeni, valjano tematizira i iskaže društveno-historijsku zakonitost, društvena nauka uvažava da je pojedinac osnovno središte društveno-historijske zbilje, uz strukturiranost i kontekst historijskog procesa na ekonomskim, političkim i ideološkim osnovama ciljeva i manifestacija.

³ Konsul. K. Marx-F. Engels Dela, *Teorije o višku vrijednosti*, 2. deo, tom 25, Institut za međunarodni radnički pokret, Prosveta, Izd. pred. Beograd., 1985, str. 92.

⁴ Ibid., str. 93.

Podrška određenjima preovlađujućeg primata ekonomsko-političkom procesu u njegovom djejtvu isključivosti i dominacije omogućuje razmatranja kojih je ishodište u zanemarivanju i oduzimanju legitimiteta individualnosti pojedinca. Pojedinaac se u ovom smislu tretira determinantama ciljeva i interesa funkcionaliziranja ekonomskih i političkih odnosa. Građanska gledišta nedovoljnim ili pak neispravnim uvažavanjem cjeline, favoriziranjem ekonomske i političke dimenzije, a i smjerom kompenzacije za nedostajući naučni legitimitet, tj. u naponu da razviju dosljednost eksplikacije, nužni princip dokazivanja i potvrđivanja naučnoistraživačke zasnovanosti, upravo slijedom naučnometodološke obaveze uvažavanja principa dosljednosti, postaje očigledna nekoherencija, manjkavosti i nedostaci ovih stanovišta. Težnja da se ti nedostaci i manjkavosti premoste neminovno vodi do odgovarajuće mimetike ili prisile služenja nemuštim sredstvima. Isto tako, nastojanja da se pojmovnim fiksacijama ti «nedostaci» otklone, opravda nedostajuća koherencija, u rezultatu se ispostavi kao put i način metodičke nesuvislosti.

Ukoliko egzegeza zakonitosti građanskog društva teži da se ispostavi za produkciju u izdanju naučne analize, ona demonstrira pretpostavke, smjer i karakter vlastitih zalaganja i ambicija, potvrđuje, dokazuje, odnosno prevodi suspektnost gledišta u razvijeni objektivitet naučne neutemeljenosti. Iako, ili baš zato što ovaj tip razmatranja potvrđuju i potpomažu građanske tendencije, on je u situaciji da se primarno pretvorno uključuje u raskorak postignut ostvarivanjem dobre namjere. Agensi ekonomski imponovane snage te i takve namjere prisajedinjuju, upravljanjem orijentiraju i prožimaju, ili pak modeliranjem omogućuju i podržavaju.

Kada se iz pojedinih razloga, različitih pobuda, težnji i preokupacija građanski zagovornici i eksponenti ekonomski i politički strukturirane građanske funkcionalnosti u razmatranjima zalažu da tumače opravdanja i daju objašnjenja o pojedinačno ostvarivanim interesima omogućavanim slijeđenjem, odnosno stavljanjem u službu silama dominacije i moći podređivanja, problemi društvene strukture se prikazuju u dominantnim političkim interesima i prevode u odnose racionalnosti, a takav način interpretiranja sistematizira i programira podlogu da je **nauka vrijednosno neutralna** i da je prvenstveno usmjerava dati građanski poredak. Egzegeza o neprikosnovenoj građanskoj situaciji i građanskim težnjama preobražava društvene u političke interese i odnose i doprinosi pravcu takvog podsticanja, stvaranja i dinamiziranja interesa. Na ovim krucijalnim

odrednicama i varijacijama historijski su opravdavana i izgrađivana različita građanska gledišta, koncepti i opservacije. Građanska gledišta izgrađivana na uzdizanju važnosti, snage i produktiviteta objektivizacije moći, bilo interesom faktičkog plana ili kombinatornim iznalaženjem strukturirane ravnoteže, principijelno isključivo zaokružuju opravdanje vlastitih pretpostavki, odnosno iznuđuju izvedeni građanski parametar da pojedinac isključivo ima da doprinosi stvaranju produktiviteta moći.

Aksiomi, jedini indikativ i konsekvencija potvrđene naučne istine

Naučnoistraživački derivirana pravila crpe snagu iz jedinstva naučnog saznanja, a u istraživačkom procesu kroz tipično sudjelovanje u afirmiranju postojanosti elaboracija određuju doslovno prepoznatljiv put aksiomima. S tim u vezi, naučno saznanje se podržava i osigurava svjetlom aksioma, bitnim uporištem same ispravnosti istraživačke matrice. Istraživačka matrica pruža osnovu da se unutar istraživačkog postupka sistematično uvjerava u nivo i put postavljene aspiracije naučnog saznanja, u njegovu naučnu ispravnost. Isto tako, ovim osigurana i podržana ispravnost omogućuje disciplinarno-istraživačka područja u strukturiranom kompleksu fonda naučne istine i procesa životvornog jedinstva. Na generalni okvir aksioma oslonjene društveno-istraživačke norme konkretizirano usmjeravaju pojedine grane nauke, društvenohistorijski ispitivana područja, a u svrsishodnosti naučnog iskustva, putem principa naučnog interesa, potrebni aspekti zadobijaju relevanciju prihvatanja i uvažavanja.

Izvjesno je da se nauka sjedinjuje u jednom, a da je u dubini osjetno zakon; zakon i pouzdana teorija ne mogu biti neoslonjeni na aksiome. U ovom smislu naučna teorija ima zadatak da ode dalje od tek objektivizacije principa uspješne građanske produkcije, a razvijajući zahtjeve svoga dinamizma građanska ekonomskopolitička produkcija izvela je posredovanje u odgovarajuće forme koncentriranja isključivosti i u kalkulaciju jedinog interesnog mjerila građanski postizane dobiti.

Naučnu teoriju ne može utvrđivati, strukturirati, ambicija prikazivanja da društveni i individualni interesi postižu svoj legitimitet jedinim naporom prepuštanja procesima, ciljevima i postupcima što prihvaćaju isključivu uzvišenost postojanja odgovarajućih fenomena dominacije i nadmoći!

Građanski svjetskohistorijski tok koji se nadređuje osnovi životvornih društvenih uslova uključuje snage i mogućnosti da interesni prostor bude podržan egzegezom o neprikosnovenosti građanskih težnji.

Zadržavajući svojim istraživačkim pristupom neki od oblika ili načina odvojenog tretiranja pojedinih aspekata procesa građanskog objektiviteta, raščlanjujućim ujednostavljivanjem egzegeza zakonitosti građanskih odnosa razmatra i producira prihvatljivo svrsishodne oblike održanja datog stupnja građanskog razvoja.

Naučna istraživačka analiza postavlja *condicio sine qua non* princip dosljednosti!

Prvenstveno primijenjeni kvalitativni pristup u naučnoistraživačkom postupku, prihvaćenim kriterijima naučnog legitimiteta, metodološkom dosljednošću postavlja isključivanje vannaučnog interesa. Metodološka dosljednost podrazumijeva odgovarajuće ulaženje u kompleksnost i određeni respekt životvornosti, što je jedan od nezaobilaznih uvjeta osiguranja istraživačkog procesa, a s obzirom na naučnu istinu ona znači istiskivanje potrebe za pojmovnim konstruiranjem i alteriranjem. Sagledavanje u cjelini uzajamno utjecajnih aspekata određene dimenzije pojave i uvjetovanosti, međutjecaja drugih pojava kroz **životvorno jedinstvo** i cjelovitu društvenu predmetnost, konkretizirani naučnoistraživački postupak, afirmiran u naučnim analizama, razmatranjima i nalazima, suštinski omogućuje, potvrđuje, uvažavanje individualnosti pojedinca. Sukladno mjerodavno uvaženim i analiziranim društvenim pretpostavkama, istraživački postupak ovim načinom udovoljava osnovnom principu naučnog legitimiteta da unutar uvjeta proistjecanja pojave prati i konkretizuje obuhvatno utjecajne aspekte njenog strukturiranja i razvoja. Afirmiranje naučne istine slijedi principe stalnog prisustva mjesta istraživane pojave u strukturiranoj koherenciji i povezanosti povijesnodruštvene cjeline. «Vladavina kategorije totaliteta nosilac je revolucionarnog principa u znanosti.»⁵

U doslovnom smislu razlike naučnometodskih postupaka društvenih istraživanja kontekstom postavljenih istraživačkih ciljeva, ispostavljaju slijedom istraživačkih zadataka mjesto i značaj pojedinim aspektima konkretizovane historijske relevancije. Samo naučno razmatranje društvenohistorijskih pojava i procesa najtemeljnije karakterizira *differentia*

⁵ Georg Lukács, *Povijest i klasna svijest*, Naprijed, Zagreb, 1977, str. 83.

specifica sagledavanja da generička sadržina potpomognuta i podržana neophodno dovoljnim utjecajnim uvjetima dovodi do promjena kojima se ove pojave i procesi bitno održavaju, omogućuju i manifestiraju. Promjene manifestiranja pojava društva i determinirani dinamizam funkcionalno-strukturne diferencijacije historijsko-društvenog procesa određeni su uvjetima i okolnostima same epohe. Specifično podržavani, ovi uvjeti i okolnosti i sačinjavaju međutjecaje, po čemu konvergirana određenja povezuju ustanovljene oblike, omogućavaju i proizvode izgradnju jedinstva samog životvornog jezgra društvenog postojanja.

Naučna istraživanja određena su općecovječanskom misijom, a naučnoistraživački rezultati bitno proširuju i osiguravaju istine kojima je omogućeno **životno** postojanje. Postignutim pomjerenjem spoznajnog horizonta naučno-društveni istraživački nalazi afirmiraju, realiziraju preimućstva životvornih zahtjeva, oživotvoruju povijesne snage i potencije društvene zbilje.

Stanovište određeno egzegezom građanskog subjektiviranja, egzegezom zakonitosti građanskog društva, ostaje vjerno opredjeljenju da je zasebno izbalansiranom pojmovnom nomenklaturom, stanovitim prosljeđivanjem mistifikacije o građanskoj zakonitosti kao *eo ipso* društvenoj, tek usmjeravano eksplicira građanski razvoj, **interesno i ciljano podržava** potrebna obilježja posredovanja društvenih pojava, ili određeni period razvojnohistorijskog procesa u cjelini. «Čim misao ili riječ postane oruđe može to biti osnova odricanja da se nešto činjenično ‚misli‘, to znači potpuno povlačiti za sobom činove, koji su sadržani u njihovoj verbalnoj formulaciji.»⁶

Zasebnost pojmovne nomenklature, njome iskombinirane veze i prilagođena povezanost, težišno zanemaruju, odbijaju ili odbacuju, obavezu konkretne odgovornosti na društveni način sudjelovanja u zbiljskim procesima; karakter takvog istraživačkog usmjeravanja rezultira funkcionalizacijom razdvajanja odgovarajuće pozitivno priznatog i onog čemu to pozitivno iskombinirano kao dijahronični historijski aspekt treba da služi. Zapostavljena istraživačka dijalektičkointegrativna potpunost omogućuje stanovištu egzegeze zakonitosti građanskog društva unošenje prilagođenih, imaginativnih rješenja; historijski produktivno uvjetovanim, društvenim pitanjima ovim je omogućeno da se prikazuju željenim svjetlom građanski

⁶ M. Horkheimer, *Gesammelte Schriften* Bd. 6, *Zur Kritik der instrumentellen Vernunft - Mittel und Zwecke*, Fischer Taschenbuch Verlag Frankfurt a/M, 1991, str. 44.

opredjeljivane reprodukcije. Također, ovim istraživačkim kursom podržavani vrijednosni kriteriji prilagođavaju poziciju i interese pojedinca sistemu građanskih političkih odnosa. Ovim postupkom egzegeza građanske zakonitosti otvara mogućnost da jedinu i isključivu nadmoć fungiranog *legitimiteta građanske snage* prikazuje prema interesima nadređivanja sfere i sadržaja nadmoćnih tendencija unutar date svrsishodnosti građanski referentnih politickoekonomskih potreba. Iz građanski funkcionaliziranih potreba proistekli zbiljski odnosi omogućuju osnovu zaključku da individualno-pojedinačni odnos kao relevantno uključen ima zadovoljavajuće mjesto i značaj na građanskom sudjelovanju u produktivitetu ove snage. Individualnosti pojedinca ovu snagu suprotstavljaju, odvajaju i osamostaljuju antagonizmi građanske tendencije, i teorijski, idejno i politički nju karakteristično određuju programirana pozitivistička, utilitaristička ili pragmatička određenja, a u smislu podrške za (sic!) praktičniju istinu. Pragmatičko spekuliranje teži da strukturno-funkcionalnom mjerom doprinese održanju interesne harmonije organiziranosti građanskog društva i poretka. Procesom postavljenih interesa ono funkcionalizira i svrhovito osigurava dominantnim odnosima ideološko izgrađivanje, uređivanje i omogućavanje građanskopolitičkog ambijenta.

Opravdavajući kontekst građanskih zbivanja svrsishodno predstavlja, prikazuje i tumači pojave i procese na način datih težišnih stanja, tj. omogućavanom funkcionalizacijom afirmiran načinom određene faze građanskog razvitka, savremeni kontekst kreiraju i stvaraju programirano potrebne *ante factum* situacije; projiciranim situacijama se naknadno «pribavljaju» razlozi, isključivošću političke konceptualizacije o rješavanim društvenim pitanjima po potrebi im se iznalazi argumentacija.

Naučna društvena teorija obuhvatno istraživačke relevancije ne uzima analitička sredstva, uporišta i postupke da bi lamentirala na nezavidnoj poziciji pojedinih društvenih struktura ili samog pojedinca, niti da bi osiguravala trijumfirat «spoljašnjoj svrsishodnosti». Ona neće da «spoljašnju svrsishodnost» odvoji u zaseban tretman, niti da joj opredjeljuje mjere društvene satisfakcije. «Spoljašnja svrsishodnost» je sastavni dio ekonomskih, političkih, ideoloških i drugih oblika i odnosa, omogućavanih kroz sveukupno manifestirane proturječnosti. Naučna društvena teorija u vezi sa ideologijom istražuje uvjete, način i vrijeme njenog postavljanja i konstituiranja, iz čega se sagledavaju njene funkcije i karakter ustanovljenja, a ni na koji način da se slijedi njen okvir favorizacije, kojim je ona

parcijalno opravdana u potrebi nazivnika svrsishodno formiranih građanskih interesa i težnji.

Stanovište čiji motiv ciljano prihvaća tematiziranje jedine postojanosti «spoljašnje svrsishodnosti» ne zalaže se, niti obavezuje, objektivno ne prati mogućnost da dopire do nalaza učvršćenih ili podržanih aksiomima, tj. osiguranim pravcem etabliranja aksioma.

Istraživanje i saznanje koje ne dolazi do aksioma, koje ne uspijeva da se služi kriterijima naučnih vrijednosti, ili je uskraćeno da pronade način analitičko-istraživačkih sredstava, postupaka i put do aksioma, nema izvjesnost podsticanja naučnih ciljeva, niti je u matrici svrha naučne istine.

Aksiomi bivaju dosljedno osvjedočeni, dosegnuti i mjerodavno dostupni jedinim stavljanjem spoznajnog senzibiliteta naučnodruštvene djelatnosti u predominantni kontekst primjerenog i funkcionalnog postavljanja i podržavanja *društvenih* odnosa i *društvenog* razvoja! Unutar koncepta tih odnosa i cjelovitog razvoja postavlja se mjesto, mjerodavni produktivitet i principi ekonomskog omogućavanja. Integrativno-stvaralačka, kritičko-dijalektička teorija oslanja svoja razmatranja na sferu dinamizma kontinuiranja i izgradnje latentne osnove samih građanskih odnosa. Ovim putem ustanovljene elaboracije jasnije afirmiraju mjesto i funkcije pojedinih aspekata građanskog svjetskohistorijskog kretanja, a također tim prije potkrepljuju, osnažuju dokaze da su principi nauke jedinstveni.

U procesu sudjelovanja na neprikosnovenoj arbitrarnosti aksioma slijeđenje naučnih kriterija i pravila u istraživačkom postupku omogućuje stupnjevanje uspješno afirmirane spoznaje. U nivou istraživačke djelatnosti matrica naučne istine omogućeno valjano zasniva i strukturira mogućnost gradacije ispravnosti procesa spoznaje.

Istraživanje i saznanje koje ne dolazi do aksioma, koje ne uspijeva da se služi kriterijima naučnih vrijednosti, ili je uskraćeno da pronade način analitičko-istraživačkih sredstava, postupaka i determinante aksioma, nema platformu izvjesnosti podsticanja naučnih ciljeva, niti je u matrici svrha naučne istine.

U ovom smislu **naučnodruštveno** saznanje je uvjetovano kontinuiranim legitimitetom osiguravanja, načina unapređenja i prilagođavanja istraživačkih metoda i postupaka predmetnom matricom postavljene društvene pojave, društvenog procesa ili ispitivane strukture.

Neophodno je da postupak društvene istraživačko-teorijske elaboracije proistječe iz strukture i dinamičkih obilježja predmeta! Ovim putem uz sve priznate kriterije naučno istinita spoznaja pretpostavljena je ispravnim jedinstvom istraživačkog pristupa, načina istraživanja i legitimno postavljenih ciljeva.

Kontekst istraživačkog postupka obuhvaćen motivima intuitivnog saznanja mjerodavna je pretpostavka slijeđenja puta aksioma, legitimno omogućuje proces stvaranja i postizanja saznanja pouzdanih rezultata. Opća uvjetovanost naučnog saznanja dolaženjem i dovođenjem do prirode aksioma čini podlogu same naučne svrhe. Naučne svrhe prati princip razvijanja dosljednosti, koji je također u osnovi podrške naučno-teorijske izvjesnosti. Konkretiziranje ovladavanje predmetnim područjem proistječe iz disciplinarnog i subdisciplinarnog usmjeravanja i grananja nauke, a sam relevantni istraživačkosaznajni razvoj afirmira jedinstvo i postojanost principa kojima je diskurs nauke ustanovljen, određen i legitimiran.

Naučni senzibilitet u tom pogledu može se odrediti sposobnošću iznalaženja dodirivanja onog što nazivamo aksiomima, osnovom omogućene valencije, discipliniranja pojedinih grana i područja saznanja u nauci uopće.

Aksiomi su u osnovi postojanja mogućih naučnih problema i svojom legitimnošću su odrednica valjano postavljenog naučnoistraživačkog postupka. Pored zadobijenog uvjerenja u osnovanost, tok i ispravnost istraživačkog postupka, njihovom saznajnom mjerodavnošću omogućeno je ispravno uopćavanje istraživačkih činjenica. Aksiomi su okosnica osvjeđenja relevancije naučne spoznaje, naučna spoznaja njihovom djelotvornošću i osvjetljavanjem dobija ključnu svrsishodnost, osigurava put potvrđivanja i dokazivanja, u čemu se komplementira istina i značenje vrijednosti strukturiranja raznolikosti formi životnog sadržaja i postojanja.

Drugačije postavljena ili sintetizirana eksplikacija funkcionalizira nadređenost moći građanske inicijative, zamjenjuje ciljeve i sredstva, opravdava sredstva građanskim ciljevima, gdje vannaučne pojmovne spekulacije, ideološki koncepti, metodološke manjkavosti i nedostaci, svojim *circulus vitiosusom*, ne mogu izdržati naučnu provjeru, ne mogu mjerodavno pratiti naučnu verifikaciju istraživačkih nalaza, niti mogu relevantno provesti neophodni zahtjev postupka potvrđivanja i dokazivanja istine.

Osnove determiniranja egzegze građanske zakonitosti

Građanska gledišta u pozitivnosti svojih razmatranja zadobijaju snagu iz favorizacije građanske zbilje, iz zanemarivanja i neuvažavanja dimenzije kompleksnosti građanske produkcije odnosa.

U pojedinim razvojnim stadijima građanskog društva različito se manifestira oblik i način građanski predočenog opserviranja, odnosno različito se prikazuju građanski ostvarivane težnje. Različiti razvojni stadiji građanskog društva formiranim oblicima razmatranja i interpretiranja u ispostavljanju građanskoj infrastrukturi dobijali su specifično predočenje, vizije i izraze funkcionalizacije, legitimitet svrsishodnog doprinosa, odnosno opravdavanja. Unutar građanski slijeđenih teorijskih izraza i procedura davana su objašnjenja o načinima podsticanja građanskih procesa, o obilježjima pojedinih aspekata tih procesa, a sa konačno proisteklom varijacijom da se prezentni tipovi građanskih odnosa odvijaju i ustanovljavaju neumitno konstituiranim redom, da toj funkcionalizaciji odnosa preostaje davati neophodnu podršku. Tim smjerom građanska stanovišta i opservacije su se postavljale, kako se to samozadovoljno i za šire prihvatljivo odobravanje isticalo, od ekstremnog zahtjeva za tzv. činjeničnim konkretiziranjem, osloncem na pouzdanje tek istraživanja empirijskih činjenica, bez njihovog mjerodavno provedenog i naučno legitimiranog povezivanja, do karakteristično datih metafizičkih objektivacija, koje su podsticale sagledavanje i nalaze o datoj društvenoj i historijskoj zbilji vlastito balansiranim uvidima i provedenim uopćavanjem. U zreлом stadiju liberalizma građanskog društva jednim periodom je građanska tendencija funkcionalizirana isticanjem značaja tzv. empirijski konkretizirane istine. Kao lozinka *per se* konkretizirana istina je svojim mjestom odgovarajuće sintetizirala podršku građanski omogućavanog identiteta.

Jasno je da su različiti stupnjevi građanskog razvitka djelovali na formiranje načina i oblika građanskog izražavanja, a sama razvojna supstanca tog izražavanja podstiče, projicira i omogućuje građanski politički i ekonomski progres.

Unutar određenih građanskih gledišta izgrađivani i strukturirani konjunkturopropulzivni razvojni periodi građanskog društva uspostavljali su osnovu glorifikacije, efektivnijeg favoriziranja građanskih prilika, kao što su periodi značajnijeg slabljenja, zastoja i opadanja moguće građanske

konjunktura unosili dimenziju suspektosti ili tumačenja tipa o sudbinskoj zapalosti građanske egzistencije, individuuma. Premda je neodvojivost individualnosubjektivnog elementa, društvene strukture, historijskih procesa, ekonomskih i političkih zbivanja neupitna i jedinstvena, proisticana građanska stanovišta tematiziraju i određuju sagledavanje konkretnih činjenica u kontekstu njima svrsishodno prihvaćene mjere i načina određenja istine, svrsishodno izvođene i predočene egzegze građanskog razvitka. Zavisno od potrebe svrsishodno pronađenog stupnja društvenog uravnoteživanja, izbora prihvaćanja intenziteta i tipa političkih proturječnosti i antagonizama, građanska stanovišta omogućuju i efektuiraju građanske procese i poredak, a ovi karakterističnim određenjima datog perioda ili epohe konkretiziraju razvojne mogućnosti strukturiranog dinamizma.

U građanskim elaboracijama odgovarajuće tretiranje prihvaćenih stadija građanskohistorijskog razvitka, odnosno građanski predočeni pristupi i forme objašnjenja, razumijevanja i izlaganja, ujednostavljanjem i dezagregacijom građanskih proturječnosti uz neizostavno instrumentaliziranje jezičkih značenja i pojmova, osigurava se od ispuštenih, u irrelevantiju stavljenih determinanti društveno-historijskih pojava i procesa. Ovakvo tematiziranje proistječe iz primijenjenog metoda i pristupa istraživanja, koji kontrolom usmjerava ispuštene aspekte, postavljenom postupku prilagođava istraživani sadržaj i na taj način diskreditira i zamagljuje sadržaj formom. Podvrgnuta sistematičnoj naučnometodološkoj analizi i valorizaciji, različito opredijeljena stanovišta egzegze zakonitosti građanskog društva pokazuju da njihovi pojedini pristupi i načini opservacije služe da nadrede date građanske prilike samom društvenom fakticitetu.

Tim težištem, podržavajući produktivitet i funkcionalizaciju građanskog posredovanja, usmjeravano nadređivanje građanskopolitičkih interesa zataškava obilježja društvenih proturječnosti, a društvene vrijednosti konceptualno se poistovjećuju sa samim građanskim vrijednostima. «Pravda, jednakost, sreća, trpeljivost ... su izgubili svoje duhovne korijene. Oni su još ciljevi i sredstva, ali nema nikakve racionalne instance koja bi bila ovlaštena njih ovrednovati i njih sa objektivnim realitetom povezati. ... Što je pojam uma na snazi oštećeniji, to je više podložan ideološkoj manipulaciji i propagiranju najdrskijih laži. ... Subjektivni um se

prilagođava svemu. On se podaje ciljevima protivnika tradicionalnih humanih vrijednosti isto tako kao i njihovim braniocima.»⁷

Naučnodruštveno saznanje, založeno svrhom nepatvorene istine, istraživanjem konstitutivne uvjetovanosti i strukturiranja pojava i procesa historije i društva, u najširem smislu direktno osvjetljava i utvrđuje djelatno važeće determinante u doslovno životvornim odnosima, koje u određenim periodima imaju jedan karakter relevancije, a u drugim okolnostima proizvode sasvim drugačije oblike.

U periodu razgraničavanja sa srednjovjekovnim poretkom, njegovom strukturom i dogmatikom, stvarane koncepcije ukazivale su pojedincu povjerenje u sposobnosti i moći po određenju *cogito ergo sum*, ili su unutar uvjeta historijskih težnji i usmjeravanja postavljale favoriziranje političkih prava. – Dok je razgraničenje sa patronatom srednjovjekovnog dogmatizma i skolastike značilo podsticaj neovisnosti i samostalnosti pojedinca, dotle je podrška političkim pravima značila isključivo formalno-pravnu ravnopravnost.

Određivanje ovog razgraničenja na sebi svojstven način ostvarivale su filozofske koncepcije racionalizma, filozofija prosvijećenosti, socijalna razmatranja poput utopijskog socijalizma i sl., odražavajući «duhovnu klimu» zainteresiranu za razrješavanje prispjelih pitanja i društvenopovijesnih problema. Francuska buržoaska revolucija utemeljila je politička razrješnja i taj period je konkretizirano oplodotvorio faktički put egzegezi zakonitosti građanskog razvitka, ekonomsko-političkog prosperiteta. – U tom smislu «ispravnost» ovih tumačenja omogućuje determinirani doprinos funkcionalizaciji građanski uvjetovanih političkih, ideoloških i ekonomskih odnosa

Naučnodruštveno istraživanje u određenjima historijske relevancije

Istraživanja društva, historijskog kretanja, čovjeka, u početnim fazama razvoja građanskog društva zanimala su se kako za mjesto pojedinca i

⁷ M. Horkheimer, Gesammelte Schriften Bd. 6, *Zur Kritik der instrumentellen vernunft - Mittel und Zwecke*, Fischer Taschenbuch Verlag Frankfurt a/M, 1991, str. 44 i 45.

njegovu individualnost tako i za građanski poredak stanovitim kontekstom unapređivanja, odnosno pospješivanja razvoja samog građanskog društva. Tim kontekstom pozicija i interesi pojedinca još uvijek nisu mogli biti odijeljeni, ili suprotstavljeni građanskom kursu. Principi građanskog razvoja, dinamizirajući građansku tendenciju, posreduju i naglašenije, vidljivije intenziviraju dimenziju suprotstavljanja. Zajedno sa F. Pollockom i M. Horkheimerom možemo konstatirati da je suprotstavljanje zadobilo uvjete da se nedogledno omogućava.

Težišni građanski kurs političkog i ekonomskog razvoja odvajao je i suprotstavljao građanske, individualnodruštvenim interesima i po tom obilježju, njegovom toku usmjeravanja i radikalizacije, specifično se stupnjuju periodi, uloga, mjesto i pretenzije sudionika u građanski uređenom strukturiranju.

Sredinom devetnaestog vijeka priroda i karakter historijski razvijenog građanskog interesnoklasnog raslojavanja bili su osnova da se konstituiraju teorijski, naučni, filozofski i idejni koncept koji je iz karaktera kontinuirane radikalizacije građanskog identiteta ustanovio mogućnosti sasvim izgledne pozitivnohistorijske promjene.

Na pretpostavkama važeće izgrađivanih odnosa produkcije, podstaknuta relevancijom stupnja historijskog razvoja građanskog društva, stvaralačka društvena misao i teorija ustanovila je *komponente* prevladavanja neposrednog odnosa negacije i podređivanja. Razvijena istraživačka analiza postojanodjelotvornog aspekta historijskog procesa središnje se zanima za životvornopozitivnu društvenu subjektivnu snagu; u jedinstvu povijesnih činilaca ova analiza je potpunije uvažila i sagledala karakter, mjesto i funkcije samog principa racionalnosti.

Unutar opserviranja određenog stupnja društveno i historijski konkretiziranih proturječnosti građanskog razvoja, stvorenih klasnih odnosa i ideoloških suprotstavljanja, građanski društveni i politički odnos teorijski je razmatran i postavljen bilo u konzervativnije i pragmatičnije elaboracije egzegeze zakonitosti građanskog društva ili je sagledan u legitimnoj sposobnosti pozitivnodruštvene diferencijacije, virtuelno preuređenih građanskih uvjeta i mogućeg društvenog uravnoteženja političkih proturječnosti i antagonizama. – Ovom stanju prethodilo je filozofsko rasvjetljenje održavanja građanskog okvira zaokruženo stvaralačkim sistemom Hegelovog tematiziranja apsolutnog idealizma. Takvim načinom filozofskog razmatranja građanski poredak je prikazano predočen u svojim

generičkoantagonističkim razvojnim manifestacijama *građanske pozitivnosti*. «Hegel stoji na stajalištu moderne građanske ekonomije. On shvaća rad kao suštinu, kao suštinu čovjeka koji se obistinjuje; on vidi samo pozitivnu stranu rada, a ne njegovu negativnu stranu.»⁸

U prikazu razvoja i preobražaja – rada pojma, preobražaja svijesti i samosvijesti, tj. predmetnosti i čovjeka, ovim filozofskim sistemom određeno su ocrta svojtva i osobnosti građanskog poretka, demonstrirali se i izrazili građanski načini i oblici postojanja, prilike razvoja i kontinuiranja građanskih historijskih preobražaja. Hegelovim koncipiranjem zatvorenog filozofskog sistema sagledala se osnova konstanti građanskog poretka u njenom održanom legitimitetu kroz prikaz i izglede sadržaja o unutarnjim proturječnostima tog poretka.

U periodu omogućavanja građanskog poretka isključivim političkim razvojem, takav poredak i taj razvoj u svom preobražaju imaju potrebu ideološko-konkretiziranijeg postupanja, produciranu intenziviranim proturječnostima građanske tendencije, ostvarivanjem većeg odvajanja općih od individualnopojedinačnih interesa. Ovo odvajanje prikazano je u Hegelovom filozofskom sistemu, a građanski razvoj ga konkretizirano reproducira u **jedinoj** uzajamnoj uvjetovanosti političke sa ekonomskom dimenzijom i slijedom principa jedne ili druge dimenzije postavlja, slavi i opravdava sferu građanskog društva i građanskog poretka.

Drugom polovicom devetnaestog vijeka razvoj liberalizma građanskog društva virtualno omogućuje konkretizovanje političkih prilika i odnosa u primarnim determinantama društvene satisfakcije. Dijalektička analiza strukture i funkcije izgrađivanja građanskih odnosa, prvenstveno dijalektička teorija političke ekonomije kao kritička historijska nauka, ustanovila je da supstancija građanskog razvitka unapređuje trijumfirat građansko-političkog i ekonomskog objektiviteta. Izgrađujući dominaciju na pretpostavkama građanskih političkih odnosa karakterom svoga razvoja, posredstvom samosvjesnog subjekta, građanski objektivitet druge polovice devetnaestog vijeka doveo je do mogućnosti pozitivne alternative, do uvažavanja principa iskonski društvenog ustrojavanja.

U periodu zrelog liberalnog razvoja granice građanskog poretka su bile relevantne strukturom i organizacionim ustrojstvom snage spremne

⁸ Marx/Engels, Rani radovi, *Ekonomsko-filozofski rukopisi iz 1844.*, *Kritika Hegelove dijalektike i filozofije uopće*, Naprijed, Zagreb, 1985, str. 320.

i osposobljene da dinamički društveni potencijal usmjeri omogućenim pravcem pozitivnih društvenohistorijskih preobražaja. Slijeđenje društvenih principa i strukture pozitivne dinamičke promjene ostvaruje izvjesnost, izglednu perspektivu samog individualiteta pojedinca.

Iz maestralno izloženog afirmiranja proturječnosti generički omogućavanog svjetsko-historijskog toka, iz prirode i strukture građanske organizacije odgovarajućeg perioda historijskog razvoja, naučno-teorijska analiza je izvela pretpostavke mogućeg razrješenja. U ovom smislu razrješenje je temeljeno na **cjelovito obuhvatnom** preobražaju građanskog razvitka, čime se ograničavaju, podvrgavaju nadzoru, građanski procesi i sama zbivanja proistekla iz načina *posredovanja društvenih odnosa ekonomskom i političkom sferom*, odnosno tipom i oblikom produkovane i ostvarivane iracionalnosti.

Teorijski nalazi i analiza da je svjetskohistorijski tok isključivo racionalno konstituiran tekovina su tradicionalne teorije razvijane periodom proširivanja povjerenja u čovjeka, odupiranjem određenoj teološko-ideološkoj inspicijenciji i u uvjetima još neafirmiranih građanskih proturječnosti. Građanski koncepti u razmatranju društvenog poretka i razvoja izostavljaju da uključe njegove primarno generirane proturječnosti, a istraživačka analiza ovih koncepata presudno opredjeljuje kontekst patronata i motiva političkih proturječnosti. Stanovište Maxa Webera, kao dosljedno građansko, egzegezom građanske zakonitosti iznosi da nauka (sic!) dobija zadatke od politike.

Također, određenim razlozima, ciljevima i svrhama potaknuta stanovišta idealizma zanimaju se za odgovarajući tip opservacija, a ona *arte factum* podastiru sistem i strukturu građanskih političkih odnosa. Dijaletička građanska promatranja, opredmećena u idealizmu, sagledala su građanske prilike i okolnosti kao stupnjeve u perspektivi građanskog napretka, u tzv. razvoju u svijesti slobode.

Sagledavajući ključne determinante građanskog poretka zrelog liberalizma treće decenije dvadesetog vijeka, kritička historijska društvena nauka omogućenim uslovima i primjerenim metodom detektorski je ustanovila, obrazložila i objasnila prirodu građanske produkcije i način građanskog konstituiranja odnosa. Iz tih ustanovljenih ostvarenja i relevantnih nalaza tretiranja političkih pojava, ekonomskih tvorevina i društvenih struktura mogao je proisteći, u oplodotvorenju se izgraditi način nepatvorenog stvaranja društvenog odnosa, osnov individualnosti i generičke suštine pojedinca.

Naučnodijalektički metod, kao teorija razvoja društva, prirode, čovjeka i ljudskog mišljenja, uvažava historijske determinante, sagledava, razumijeva i adekvatno definira periode građanskog procesa. Iz tog nedogmatskog i mjerodavnog uvažavanja kompleksnih građanskih određenja postavljena je naučno-metodološka zasnovanost da je primjerena teorija osigurana historijskim potencijalom epohe. Zbog toga, svojim obilježjem obuhvatnosti, premise naučno-dijalektičke teorije tim više nemaju pretenziju, ne daju osnova, ne protežiraju, niti na bilo koji način imaju potrebu opredijeljenu da svoje rezultate izražavaju ili predoče izvan datih historijskih i društvenih uvjeta. Legitimnoj naučnoj teoriji principijelno je u zadatku da se odupire izražavanju, nametanju i postavljanju zahtjeva profeterstva; u suprotnom, ona svoj legitimitet derogira, najsvrsishodnije deplasira, ukoliko poseže za neutemeljenim, neadekvatnim i analitičko-kritički neproslijedećim uopćavanjem.

Stvaralačka društvena teorija svrsishodno konkretizirano identificira cjelovitost zbiljskih snaga i agenasa procesa građanskog produktiviteta.

Društvenonaučna stvaralačka teorija također istražuje, analizira i predoči intenzifikaciju mjesta, produkciju, implikacije, funkcije i posljedice iracionalnosti!

Egzegeza građanske zakonitosti u svjetlu potpune predanosti građanskom objektivitetu

Slijedom građanske funkcionalizacije određeni *načini građanskog interpretiranja* restrukturiraju **naučno relevantno uspostavljen tretman** toka generiranih težnji i utjecaja, prilagođavaju svojoj interesnoj vizuri stvaralačku obuhvatnost dijalektičko-kritičkog načina analize konkretiziranog historijskog razvoja. Premda ovi načini interpretacije podršku negativnim tokovima postavljaju na razmatranjima izdvajanja i izdvojenog tretiranja pojedinih društvenohistorijskih aspekata, oni tumače opstojnost datih građanskohistorijskih prilika, doprinose usmjeravanom opravdanju građanskog sistema i time ostvaruju funkcionalno jedinstvo, prirodu simbioze, s postojećim tokovima.

Građanski politički načini produkcije i regulacije društvenih odnosa, interesno uvjetovani građanskom interpretacijom, određeni su također unutar zahtjeva neposrednosti uvida, egzegezom građanske zakonitosti, koja perspektivom strukturiranja ukružuje potrebne vizije i projekcije.

Shodno datom toku dominantne produkcije interesa, neposredno aktueliziranih funkcionalnih razrješenja, *egzegeza zakonitosti građanskog društva* postaje sastavni dio političkih odnosno ekonomskih prilika, odgovarajućim prilagođavanjem analitičko-saznajnog okvira *ne usmjerava zanimanje za način produkcije društvenih odnosa*. Ovi građanski tokovi sebi svrsishodnim načinom omogućavaju, održavaju egzegezu o zakonitostima građanskog društva i brojna druga nehistorijska razmatranja, a razvoj samog građanskog i političkog procesa negiranja faktički *diriguje dekomponiranjem naučno-društvene analize i teorije*.

Iskonski se baveći genezom društvenih i historijskih pojava, društvena naučna teorija legitimira podršku *društvene zbilje*, potvrđuje naučnoistraživačku relevanciju isticanjem značenja kvalitativne sadržine prijelaza u samom dinamičkom preobražaju; sami dinamički prijelazi utvrđuju povezanost u manifestnoj činjenici životvornog jedinstva društvenih fenomena i društvenog miljea, također faktora cjelovito-povijesnog procesa.

S druge strane, *egzegeza zakonitosti građanskog razvitka* zanemaruje, ujednostavljuje kompleksna obilježja društvene sfere da bi ih interesnim političkim i ideološkim supstratima sjedinjavala u potrebni amalgam građanskog ekskluziviteta.

Na bazi tog i takvog ekskluziviteta identificiraju se determinante ispravnosti, tzv. istina građanskog poretka, način i pravac produkcije i legitimacije omogućavanja i usmjeravanja političkih i ekonomskih odnosa.

Egzegeza zakonitosti građanskog društva u pojedinim situacijama izraženije sudjeluje u političkim, ekonomskim i nadasve ideološkim zbivanjima, da kontekstom neposrednijeg doprinosa izgrađuje građanske odnose. «... nisu dogme i ideje pravila vašeg bivstva. Sam Vođa i jedino on jeste današnja i buduća njemačka stvarnost i njen zakon»⁹, fenomen je građansko-nacionalističkog ekskluziviteta 1933. godine, reprezentiranog autoritarnošću Vođe.

Funkcionalizacijom ekonomskog prednjačenja dominantni građanski politički interesi prilagodljivo slijede razvojnu supstancu dinamičkih principa građanske tendencije, a stadij postliberalizma posebno potpunije ostvaruje uvjete za rast njenog osamostaljivanja. Omogućavanjem, podrškom građanske tendencije ovi se interesi potvrđuju, a to samopotvrđivanje postaje kriterij za uvjeravanje u vlastitu ispravnost. Aspekti ove analize

⁹ M. Heidegger, u «Freiburger Studentenzeitung», 3.11.1933.

mjerodavno se pronalaze u obilježjima sentence da kada bi aksiomi zadirali u interese ljudi oni bi ih mijenjali! Razumljivo, ova sentenca izražava, dočarava strast kojom se snaga interesa kvalificiranjem nameće ili teži postići, funkcionalizirati i realizirati!

Otuda pozicije egzegeze zakonitosti građanskog društva, građanska filozofija i ideologija, u najreprezentativnijim savremenim izrazima pozitivizma, uzimaju prikladne načine i oblike uopćavanja, shodno razvojnom građanskom stadiju i kursu programirano prihvaćenih pretpostavki interpretiranja.

Ovakvi oblici uopćavanja i tumačenja treba da odgovarajuće doprinose građanski datom stratifikacijskom i razvojnom stadiju.

Interesno-građanskom perspektivom, određenjima i principima, opredjeljivani i slijedeći vannaučni, dogmatski, ideološki motivirani i formirani kriteriji, **svrsishodno** stvaraju i zadovoljavaju omogućavane, nametane ili iznuđavane, građanske zahtjeve.

Unutar konkretno afirmiranog građanskog administriranja također izgrađivana građanska stanovišta zauzimaju opredjeljenja, koncipiraju prihvatljivu, osmišljeno opravdavajuću egzegezu zakonitosti građanskog društva! Nivo građanski izgrađivanih i omogućavanih historijsko-političkih odnosa najpresudnije opredjeljuje ton i pravac idolatriji građanske perspektive.

Dakle, odgovarajućom shematikom opravdanja i održanja građanskog društva, principijelno nalazeći svrhu u postavljenom, samoomogućenom konceptu supremacije, razmatranja, egzegeza zakonitosti građanskog društva podređuje cijelu strukturu društveno-historijskih odnosa, prethodne uvjete socijalne strukture subjektivnosti, kontekst individualnih prava i nadležnosti, ekonomski i politički održanim principima dominacije neprikosnovenog građanskog objektiviteta.

Građanski koncepti i pozicije principijelno su podržavali i omogućavali datu neprikosnovenost i isključivost građanskopolitičke i građansko-ekonomske supremacije! Građanske elaboracije i razmatranja uvjetovana su interesnim ustrojavanjem građanske strukture političkih i ekonomskih odnosa pružajući doprinos unapređenju građansko-funkcionalne efikasnosti i potrebne prilagodljivosti mogućnostima i načinima ekonomske konjunktura. Stanovišta egzegeze zakonitosti građanskog društva iz tih razloga poziciju pojedinca prihvaćaju svrhom determiniranja ekonomskog i

političkog razvoja unutar unaprijeđenog strukturiranja građanskih odnosa; iz koordinata ovog determinizma opredjeljuje se funkcioniranje, opravdanje i način podrške građanske supremacije.

Istraživački postupci, čiji je zadatak omogućavanje kontinuiteta građanske isključivosti i funkcionalno podržavanje dinamike koordiniranja i prilagođavanja efektima i potencijalu političko-ekonomske dominacije, opravdavaju procese kalkulatornog suprotstavljanja. U konkretnopostojećim odnosima podržavani građanski politički proces, a zapostavljeno mjerodavno uvažavanje društvenog konteksta, egzegeza zakonitosti građanskog društva dovodi u isključivost instrumentalizacije, te prema pitanjima društva afirmira cinizam.

Shodno programiranim ishodištima, postupci i rješenja ove egzegeze projiciraju prilagođavanje i opravdanje konceptu građanskih ciljeva i kriterija.

Egzegeza zakonitosti građanskog društva shodno postupku tematiziranja «spoljašnje svrsishodnosti» prominentno prikazuje i uopćava pitanja građanske strukture, izgrađujući **način i tip** specifičnog građanskog formiranja, održavanja i afirmiranja, postavljanja i rješavanja k tomu ispostavljenih interesnih odnosa.

Unošenje mogućnosti, podržavanje, otvaranje i favoriziranje kombinatnih građanskih fiksacija, koje težišno služe omogućavanju ekonomskih efektiva, odvrća od predanih društvenoistraživačkih napora i reducira pitanja društvene strukture i društvenih odnosa na građanskopolitičke interese. Na ovaj način egzegeza zakonitosti građanskog društva usmjereno kombinuje u pronalasku povezivanja činjenica, tj. prilagođava građanski ostvarive ekonomske i političke interese i ciljeve usklađivanom toku upravljanja historijski i ekonomski produciranih promjena.

Egzegeza zakonitosti građanskog društva na svojevrsan način je «prinudena da kombinuje» sa dosljednošću da neistražene aspekte sadržaja društvenih pojava prikaže u svjetlu njihove fiksacije, te da sopstveno *funktionaliziranim prilagođavanjem* «dešifruje» materijal činjenica. Legitimiranje ovim postupkom prihvaćene spoznaje ne odvija se samo fiksacijom pojmova ili pojmovnih značenja, nego i koncentriranjem u izvrtanju i preusmjeravanju određenja stvari i pojava neadekvatnim jezičkim značenjima i imenima. Albert Camus to sažima u stavu da opteretiti stvari pogrešnim imenima znači uvećavati nesreću svijeta. Također H. Marcuse utvrđuje da «u apstraktnoj samostalnosti sadržaja mišljenja otkriva se

vladavina građanskog društva»¹⁰, ili kako u studiji «Žargon autentičnosti» T.W. Adorno analizira strukturu, način i moć građanskog prezentiranja, zataškavanja, ili, što je isto, put govora ideologije transponira građansko prezentiranje u sugestivno uzvisivanje konkretnih historijskih i društvenih pitanja i problema. «Ako je žargon suvremeni oblik neistine u današnjoj Njemačkoj, tada se njegovom određenom negacijom može doći do iskustva istine koja se odupire svom pozitivnom formuliranju»¹¹, konstatirao je T.W. Adorno 1967. godine.

Kroz građansku vizuru građanski poredak se učvršćuje!

Društvena teorija i nauka u kontekstu građanskog razvitka

Utvrđivanje relevancije društvene zakonitosti produkt je teorije naučnodruštvene životvornosti omogućavane uvjetima stadija historijskog razvitka. Te analize i nalazi principijelno imaju važenje unutar proširenijih granica toga stadija. Sama činjenica da konkretnointegrativna dijalektička i stvaralačka društvena teorija naučno relevantno razmatra određeni historijsko-razvojni i društveni period građanske epohe podrazumijeva sagledavanje dinamizama historijskih pretpostavki građanskog procesa strukturiranja. Građansko strukturiranje odnosa osigurava sfera ekonomski i politički prilagođene regulacije, a putem generiranog dinamizma ostvarenje dobiti poistovjećuje se sa uspjehom; najprominentnija dobit modalitetima integrativnog ustrojavanja uvijek dobija funkcionalni izraz nadređenosti, pravilima progresije ona je neposrednije uključena u osiguranju podrške razvijanja i reguliranja dominacije.

Iz građanske dinamike i kontinuiteta bitno proistekle promjene otvaraju prostor novim istraživačkim analizama o strukturi građanskog karaktera unapređenja političkih i ekonomskih odnosa. Motive upotpunjenog sagledavanja izmijenjenog građanskog političkog konteksta neosporno podstiče nužni dinamizam napredovanja građanske produkcije, ali i zahtjevi životvorne historijske tendencije i perspektiva društvenog strukturiranja.

Građanski politički i ideološki proces osigurava, pronalazi ili nameće neophodne uvjete građanskom omogućavanju prosperiteta! Kontinuiranje

¹⁰ H. Markuze, *Kultura i društvo, Filozofija i kritička teorija*, BIGZ, Beograd, 1977, str. 85.

¹¹ T. Adorno, *Žargon autentičnosti*, Nolit, Beograd, bibl. Savežđa, 1978, str. 50.

građanskih odnosa vrši pritisak na težišnu građansku inicijativu ideološke podrške, postavljene i definirane da funkcionalizira dominantne praktično-interesne utjecaje, da domete tih utjecaja jača i afirmira primarnim građanskim lojalitetom. Neovisno od nivoa i opsega utjecaja, ekonomskom i političkom osnovom građanski lojalitet posreduje, omogućava i opravdava postizanje i zadobijanje interesne supremacije.

Dosljednom naučno-teorijskom analizom izveden i osvijetljen, i samim postliberalnim stadijem posebno omogućavan, građanski razvoj pokazuje da je građanski lojalitet postliberalizma intenziviran suprotnostima nadređivanja. On je introducirani, dirigitiran i organiziran da funkcionalno omogućavanim i prilagođenim racionalnim postupcima osigura «spoljašnju svrsishodnost». «Spoljašnja svrsishodnost», ključni posrednik u funkcionalnom održanju i manifestaciji moći, prijemčiva je za usmjeravane efekte racionalnosti i funkcije dominacije.

U stvorenim građanskim postliberalnim uvjetima uključena da funkcionalizira svrhe po sebi, racionalnost se instrumentalizira. Instrumentalizacija se ogleda u činjenici da ona time nije sudionikom svrha nego je izvršilac vanjske regulacije i određenja interesa.

Građanska razmatranja, stanovišta i koncepcije podređuju svoja tumačenja građanskoj perspektivi, a osiguravajući toj perspektivi prostor, podržavaju, obrazlažu, osnove i principe putem kojih se ostvaruje nadređenost i nadmoć određeno produciranih odnosa građanske ekonomske i političke strukture. Integrativno-stvaralačka i kritička naučna društvena analiza čini objektivno omogućavane građanske interese načinom i predmetom zanimanja **zajedno** sa uvažavanjem cijelog spektra sagledavanja zbiljske pozicije, uloge i funkcije konkretnog pojedinca, njegovih iskonskih individualno-subjektivnih potreba, motiva i interesa.

Naučna društvena analiza i teorija omogućena je produktivnim sagledavanjem najkonkretnije uzimanog uvjetovanja i determiniranja društveno ustanovljenih činjenica! Na takav način omogućeno «dešifrovanje» društvenih činjenica strukturira osnovu sagledavanju sadržaja postojeće i moguće društvene povezanosti, kao tipičnog produkta određenog samom društvenom zakonitošću. Temeljem ove bitne prirode i karaktera naučno-društveno utvrđene zakonitosti, insistiranje na empirijskoj provjerljivosti naučne istine u pitanju i situaciji remodificiranog djelovanja agensa građanskog poretka nije ništa drugo do težišna ambicija da se neadekvatnim metodološkim okvirom preusmjere relevantni naučni

kriteriji, odvrti od postizanja svrsishodnih naučnoistraživačkih rezultata. Građanski zahtjev o tzv. empirijskoj provjerljivosti naučne istine dogmatizira naučne kriterije, N.B. operacionalizira egzegezu zakonitosti građanskog društva. Ovim metodom i postupkom onemogućavana i sprečavana istina koncentrira se na umanjivanje značenja da društvena zakonitost realno postoji, da se svrhama naučnih kriterija ustanovi društvena zakonitost, tj. ona sama relevantno postavi, dokaže i obrazloži.

Naučnodruštvena teorija ne pribjegava konstruktima opravdavajuće prilagodljivih analitičkih svrha! Ona je primarno posvećena usmjeravanju analitičkog postupka razvojno postavljenim značajem o mogućim povijesnograđanskim političkim, ideološkim i ekonomskim odnosima; sagledavanje postojećeg stanja iz proizvodnje i regulacije građanskih odnosa ova teorija postiže polazeći od interesa konkretnog pojedinca.

Karakter građanskog poretka ima relevantnu analizu jedino u integrativno-kritičkom naučnodruštvenom ispitivanju historijskih i društvenih činjenica. Utvrđivanje činjenica proistječe iz metodološki valjano postavljenog naučnoistraživačkog postupka, pri čemu ustanovljenje, a i obrada činjenica, uvažava njihovu genezu unutar koje se sagledava, otkriva, strukturnodinamička povezanost i razvojna determinacija društvenih pojava. Služeći se isključivo naučnim kriterijima, u opredjeljenju, potrebi i motivu svrsishodne naučne istine, ova razmatranja nisu vođena istraživačkim postupkom koji slijedi ili se prilagođava građanskoj strukturi, tj. uravnoteživanju načina produkcije građanskih odnosa.

Naučno-kritička teorijska i istraživačka stanovišta i razmatranja građanskog karaktera društvenih odnosa svojim nalazima progresije onemogućavanja ostvarenja pojedinca bitno osporavaju stavove egzegeze zakonitosti građanskog društva da interese i položaj pojedinca istodobno poboljšava pravac funkcionalizacije i podrške određenjima samog građanskog procesa. Kako egzegeza građanske perspektive sagledanim determinizmom određeno vidi, podržava i omogućava najprominentnije ostvarive težnje, naučno kritičko-dijalektičko razmatranje izgrađuje egzaktnost zanimanjem za ovu egzegezu, njene načine uopćavanja, percipiranja i poimanja građanskih proturječnosti i samih stadija njenog nastanka. Konkretizirano-analitičkom valorizacijom naučna kritičkodijalektička teorija obuhvatno legitimira građanski poredak upravo sagledavanjem mjesta i uloge, razvoja, same građansko-političke, građansko-ekonomske i građansko-filozofske misli.

U stanovištima i razmatranjima egzegze zakonitosti građanskog razvitka karakteristične su razlike zasnovane njihovim vremenom nastanka, formom podrške i doprinosa, načina ostvarivanja, podsticanja i omogućavanja građanskog historijskog kretanja.

Liberalna građansko-ekonomska perspektiva ustanovila je osnov dinamičke funkcionalizacije, *perpetuum mobile* građanskog poretka. Shodno odgovarajućim očekivanjima stvaralačkoduhovnog prosperiteta individualnost i poziciju pojedinca trebalo je da razriješi novovjekovno poprište rada. Zajedno sa usmjeravajućim principima razvojni građanski trend određivao je da rad i način djelatnosti omogućavani građanskim motivima vode prilagođavanju, odnosima politički posred-ovanih ekonomskih interesa i stvaranja građanske isključivosti. – Smjer građanskog kontinuiteta, isključivo podstičući organizaciju i sistem unapređenja funkcionalnosti puteva ostvarivanja dobiti, strukturnom dinamikom postliberalnog stadija ispostavio je primjereno obaveznije **slijedenje**, da je ono korporativnije postalo emiter uzora, mjere i nametanja pravde, istine, te obrazac sudjelovanja u priznatosti.

Iz takvih odnosa građanske reprodukcije proistekla je priznatost jedino političkih prava! Dominantno razvijane građanske zahtjeve posredovali su principi građanske satisfakcije podržane karakterom date upotrebe rada. Politička prava uključena su u omogućavanje i ostvarivanje političkih odnosa vođenih principima ekonomske perspektive, a tim kontekstom individualitetu i socijalitetu pojedinca nenaklonjeni građanski poredak, pored drugog, «rješavan» je egzgezom zakonitosti građanskog društva.

Epoha postliberalizma globalno je upotpunila činjenicu zavisnosti učinivši je uvjetom održanja, a istodobno na veći stupanj je podigla podređenost društvenih političkim i ekonomskim odnosima, što podrazumijeva i primjerene oblike negiranja individualnosti pojedinca.

Proces unapređivanja građanskog poretka obilježen je suštinskim dobijanjem na intenzitetu «izdvajanja» tendencije koja ga je dinamikom razvoja omogućavala, a stadijem postliberalizma ova tendencija zadobija, stanovito nesmiljeno preuzima, ingerencije svrha po sebi. Sadržaj ovih svrha realizira se putem građanskih ideoloških, najširih političkih, kulturnih, historijskih pojava i njima organizirano prilagođavane sfere društva. – Stadij postliberalizma rast građanske prinude i omogućavanje svrha po sebi kontinuirano opredijeljenim osloncem unapređivanja same upotrebe iracionaliteta moći, tj. održanje cjelovitog građanskog reguliranja

raspoloživom proizvodnjom utjecaja sredstava i instrumenata iracionalnosti. – Kao objektivna implikacija ova sredstva i instrumenti globalnom integracijom postaju faktor prenošenja, raspodjele, efekata postliberalnog građanskog utjecaja na sveukupni pozitivitet.

S druge strane, kontinuiranje građanskog razvoja, tj. proizvođenje dinamičkih formi uvijek naprednijeg ostvarivanja negiranja individualiteta pojedinca, zadržava pravac građanskog političkog odnosno ekonomskog i ideološkog utjecaja. Razvijanje negacije pojedinca težišno je centraliziranije, ima diferenciranije tokove izraza, zatvoreniju sferu identifikacije, tj. nosioca samog djelovanja omogućavanja svrha po sebi.

Postliberalizam građanskog poretka intenziviranošću ovih aspekata preobrazio je «moć iracionaliteta u iracionalnost moći».

Naučno sagledavanje, istraživanje i analiza pojedinih građanskih stadija postliberalizma, odgovarajuća legitimna strukturiranost političkih oblika, ima primarni interes na sagledavanje načina globalno postizanog i određivanog prednjačenja. Hijerarhijska struktura i organizacija ovog poretka građanskog razvoja, aktualna građanska refleksija o značaju održavanog građanskog procesa produkcije, upravljana je utjecajnim karakterom građanski omogućavane i koordinirane dominacije. Proces globalizacije održava sistem ovih produktivnopolitičkih odnosa i dominantne, besprijekorno izgrađene, građanske utjecaje podređuje svrsi isključivog funkcionaliziranja legitimiteta datog građanskog poretka.

U uvjetima postliberalizma karakter građanske tendencije dominantno uravnotežuje održavano prednjačenje alias usmjeravanje moći. U ovom smislu **građanska stanovišta** utječu na prostor uvjeta i mogućnosti stvaranog građanskog kontinuiteta, odgovarajuće svrsishodno doprinose konceptualizaciji i primjeni mjera unapređenja procesa samog građanskog prilagođavanja. Osiguravano usmjeravanje građanskog toka upravo proizvodi različite oblike građanske funkcionalizacije, dogmatiziranja ili opravdanja, što je najizraženije u potrebi kontinuiteta mijenjanja obrazaca adekvatnije podrške građanskoj perspektivi. Istodobno stadiji intenziviranih građanskih antagonizama i proturječnosti iziskuju adekvatnije obrasce razrješavanja. Postliberalizam je pružio uvjete vještačke funkcionalizacije i u historijskom razvoju najizdašnije otvorio prostor da se određenim svrhama metodički mogu upotrijebiti građanski antagonizmi i građanske proturječnosti. Takvo omogućavanje građanskog ambijenta određuje i odgovarajuća potreba infrastrukture, *a način i tip važećeg*

građanskog dinamizma podržava njime posredovano stvaranje alterirajućih obrazaca. Na planu generalnih građanskih postliberalnih odnosa među-uvjetovanost građanskog dinamizma i alteracije stvaranih obrazaca intenzivira produkciju konteksta *circulus vitiosusa*.

Postliberalni stadij građanskog društva podržavaju funkcije producirane i podsticane održanjem potvrđivanja moći u onom smislu da se ostvarivano prednjačenje, neumoljivim karakterom građanskog procesa, ne samo koncentrira kao osnov mehanizma dominacije nego sa dostatnom isključivosti ono se afirmira u svrhama po sebi.

Globalno aktuelizirani principi ovog stadija postavljanjem u održanju gospodarenja strukturiraju prvenstveno nametanje alias prihvaćanje, putem diseminacije, nivoa utjecaja.

Održanjem prednosti i prednjačenja postliberalnog građanskog kontinuiteta postiže se *de facto* legalno pravo kako nadređivanja u hijerarhijskoj ljestvici pozicija i utjecaja tako i nadležnosti mjesta sudjelovanja u načinu i obimu prisutnosti odgovarajućih grupacija i struktura u građanskom procesu globalizma.

Zasebnost svrha po sebi u zatvorenijoj programatici funkcija proisteklih iz prednjačenja zadobijene moći, omogućuje, dopušta i potiče vrijednosna mjerila, principe i kriterije hijerarhijom strukturiranog i determiniranog utjecaja, a putem efektuiranog mehanizma instrumentaliziranja. Postliberalna egzegeza zakonitosti građanskog društva, građanska razmatranja i građanska stanovišta, pronalaze sopstveni *spiritus agens* u podsticanju, favorizovanju, na naprednijem nivou omogućavanju, reprodukcije svrha po sebi, «spoljašnje svrsishodnosti». Također ova egzegeza funkcionalno podržava svrhe po sebi građanskog dinamizma u njegovim eminentno političkim i ekonomskim ciljevima oblika manifestiranja. Načini razmatranja te analize ne uključuju mjeru naučne valorizacije. Analize egzegeze zakonitosti građanskog društva programirano sudjeluju na omogućavanju građanske tendencije, a analitička nedosljednost proistekla ovom egzegezom kompenzira i potvrdno opravdava interes ustanovljenogeneriranog postojanja samog građanskog poretka.

Generalni plan postliberalnog poretka isključive građanske neprikosновенosti na ostvarivanju građanskoekonomskog prosperiteta ostvaruje se putem funkcionalnog ustrojavanja i političke koordinacije u odgovarajuće omogućenom služenju spoljašnjih svrha po sebi.

Stvaralačka analiza i valorizacija građanskih istraživačkih gledišta osvjetljava i izgrađuje uvjete podršci društveno razvijanim promjenama! Ona također relevantno sagledava i legitimno istražuje činjenice putem kojih su razvojne društvene promjene onemogućavane ili uskraćivane. *Uslijed nenaklonjenog konteksta svjetskohistorijskih uslova i građanskih tendencija koliko **naučno-društveno istraživanje** ne može da bitnije, konkretiziranije, doprinese i podrži perspektivu društvenog progressa, ono može da iznese razloge i ustanovi zbog čega je ovaj progres pre-priječen i onemogućavan.*

«Svijet kritički predstaviti kakav je, tako da je prosvijetljeno kakav on ne treba biti, a sa tim je dobijen pojam kakav bi on trebao biti.»¹²

Integrativno-stvaralačka i kritička naučnodruštvena teorija valjano rasvjetljava uvjete i kompleks građanskohistorijskih obilježja kojima je pojedinac uskraćivan, spriječen ili zbog čega je u ostvarivanju svojih individualnih interesa i potreba preusmjeravan.

Društveni fenomeni bivaju produktom omogućavane i koordinirane djelatnosti ciljeva zainteresiranih aktivnih sudionika – pojedinaca! Građanski legitimitet te odnose politički strukturira i slijedom ekonomskih principa i usklađivanih utjecaja usmjerava dominantnim stvaranjem učinaka. Postliberalni period utemeljio je prostor neprikosnovenom građanskom prejudiciranju interesa i fiksaciji ciljeva; intenzitet fiksacije postaje obrazac upravljanja i izvjesnosti koncipiranih interesa, čime se realizira građansko mjesto, kontekst rasporeda elemenata građanske snage i mogućnost zona utjecaja. Ovim determinantama dizajnira se ekonomsko i političko upravljanje, stvara se i regulira tok mogućih političkih situacija.

U periodu postliberalizma posebno, naučna društvena teorija sagledavajući poredak datih političkih odnosa i njihovu uvjetovanost zadobija određenja i attribute kritike! Dosljedna naučnoistraživačka razmatranja opredijeljena su da istraživačkom analizom uključe, uvažavaju i afirmiraju način i osnov potisnute individualnosti pojedinca. Dosljednost u istraživačkom postupku afirmira i skreće pažnju na neizostavan princip uvjetovanosti determinanti istraživane pojave, čime se naučnoistraživački proces legitimira, odnosno osigurava od zastranjivanja.

¹² M. Horkheimer, *Gesammelte Schriften* Bd. 14, *Kritische Theorie* [IV] Fischer Taschenbuch Verlag Frankfurt a/M, 1988, str. 418.

Integrativno-kritički metod, metod teorije društvenosti, na ovaj način pouzdano rasvjetljava principe i okolnosti kojima su građanski razvojni periodi određeni.

Integrativno-kritički pristup društvenim istraživanjima konkretizira teorijsko uopćavanje dosljednošću alias uvjetovanošću društvenih pojava, a ta metodičnost je nezaobilazna i u ustanovljavanju sazajnih činjenica.

Spoznajna relevancija počiva na strogoj primjeni i slijeđenju naučnih kriterija i naučno-teorijskih pretpostavki referentnih u određenom naučnodruštvenom području. Praćenjem toka i uvjeta razvojnodruštvenog dinamizma istraživani aspekti također osvjetljavaju postojeći mogući razvoj pojave. Društvenospoznajna relevancija istodobno propraćena adekvatnim pojmovima i pojmovnim značenjima postiže se u historijsko-društvenom kontekstu, «ima izgleda» da osigura naučnu konzistentnost i nadiđe ograničenja tek pozitivno prezentnih činjenica. Jasnoća i preciznost pojmovnih značenja idu ukorak s relevantnim pouzdanjem u ostvarene spoznajnoistraživačke rezultate i vrijednosti saznanja. – Sazajna zataškavanja pronalaze navlastito određujući instrumentarij i s mogućnostima sadržanim u ekstrakcijama jezičke strukture i funkcije. Dok naučna relevancija dokaznom snagom afirmira precizaciju pojmova, građanski usmjeravana spoznaja društva, intenzitetom usmjeravanog opravdanja građanskog poretka, koncentrirana je na uvjeravanje, prilagođavano objašnjenje i tumačenje i način odbrane gledišta, a takvom pristupu nedostaju pretpostavke da se potvrdi u koherenciji generativne strukture jezika.

Budući da je osnovna društvenometodološka premisa i jedan od uvjeta naučnog istraživanja cjelina društvenih pojava i procesa, ustanovljenje društvenopovijesnih **činjenica** pruža sagledavanju društvenog razvoja tek istraživački materijal. Naučnu društvenu teoriju funkcionaliziraju činjenice kao neophodni, ali ne i dovoljni uvjeti naučnog tretmana; nju podržava i omogućava spoznajna relevancija «tačnog povezivanja činjenica».

Tačno povezivanje činjenica, zbog toga, ne lamentira nad postojećim prilikama, niti te prilike omogućuje za račun nekih prominentnih građanskih tendencija.

Društveno istraživanje posvećeno svrsishodnosti naučnog konteksta, vrijednostima i ciljevima isključive naučne istine, najveći značaj pridaje procesu povijesno društvene dinamike. Legitimitet dinamizma proizvode razvojni faktori i s tim u vezi naučnodruštveno istraživanje ni u jednom stadiju istraživačkog postupka ne zanemaruje aktivnospredničko

jezgro stvaranja društvenih i historijskih odnosa, agensa čovjek. Ono, u tom pogledu, dijalektički, na strukturnofunkcionalan način analizira i razvija komponente procesa historijskih preobražaja i, idući od predmeta istraživanja, postavlja značaj relevancije cjeline i povezanosti postojeće društvene stvarnosti.

Istraživačko-metodski postupak, usredotočen na dinamičku historijsku dimenziju društvenih pojava i procesa, dominantno slijedi životvorne naučno-teorijske principe i pretpostavke, dosljedno iznalazi životvorne latencije. Njegova naučna definiranost podrazumijeva da se on prilagođava odgovarajućoj strukturi samog istraživnog predmeta, odgovarajuće pronalazi aspekte ispravnog tretmana i definiranja građanske tendencije. Ovako postavljen i projiciran naučnoistraživački postupak isključuje, istiskuje, metodiku ili interesnu potrebu obuhvatno neophodnog kombiniranja svrhom opće uvjerljivosti i uvjeravanja.

Predmetom naučnoistraživačkog iskustva učinjeni fenomeni društva podjednako uvažavaju dimenziju historijskog procesa, ideološke, političke i ekonomske činjenice proistekle u ambijentu omogućavanja zbiljskih odnosa pojedinih razvojnih perioda, postavljajući ih u strukturni aspekt sadržajno-funkcionalne analize. – *Egzegeza zakonitosti građanskog društva svojim analitičkim promatranjem funkcionalizira ove aspekte i svrhama građanske tendencije podređuje historijski proces u cjelini.* «Ne smemo se, dakle, začuditi što se vulgarna ekonomija oseća potpuno kod svoje kuće baš u pojavnom obliku ekonomskih odnosa, koji je od nje otuđen i u kome su ovi prima facie besmisleni i potpune protivrečnosti – a svaka bi nauka bila izlišna kad bi se pojavni oblik i suština stvari neposredno podudarali – i što joj se ti odnosi čine utoliko prirodniji ukoliko je njihova unutrašnja povezanost skrivenija, a oni pak dobro poznati prostom shvatanju.»¹³ Naučnodruštveni tretman omogućuje da kompleksnost istraživnog predmeta dobije odrednice shodno poretku i načinu strukturiranja, etabliranja, mjestom i funkcijom determiniranja pojave, da se pojedina svojstva i karakteristike društvene pojave ustanovljavaju sadržajnim funkcijama manifestiranja, posredovanim slijedom latentne tendencije. U tom smislu na snazi dobija nezaobilazno uporište društvenonaučnih teorijskih razmatranja, postupak istraživačke artikulacije mjero-

¹³ K. Marx, Kapital – Kritika političke ekonomije I-III, Treće izdanje, Prosveta, BIGZ, Beograd, 1979, str. 1814.

davnu upotrebu značenja pojmova i pojmovnu precizaciju, a u povezanosti i konzistenciji strukture i generičkohistorijske dimenzije pojave.

*

* *

Građanska stanovišta i egzegeza zakonitosti građanskog društva istraživačke postupke prilagođavaju projicirano interesnom ograničavanju, metodičkoj razdiobi društvenog strukturiranja i historijskog toka, a time sobom primijenjenim analitičkim sredstvima i formulama izvođenu dezagregaciju osiguravaju pozitivnošću dinamizma; ova stanovišta i ova egzegeza građanske stimulanse i determinante osiguravaju prejudiciranim i nametanim prikazivanjem društvenih i historijskih stanja, situacija, tendencija, a također građanskim određenjem «formiraju» relevantne uvjete i platformu za prikazivanje pravca događanja.

Stvaranje platformi, relevantnih uvjeta za željene pravce događanja, jedno je od svrsishodnije korištenih sredstava postliberalnog građanskog strukturiranja.

U jedinstvenim ciljevima i *zadacima naučno-društvenog sadržaja* oživotvoruje se društveno-historijski legitimitet, afirmiraju uzajamno sudjelujuće konkretizirane strukture, razvojni procesi, snage i poticaji. Oni ne pretpostavljaju teoriju fiksaciji, niti fiksaciju nameću historijskom kretanju društva. Respekt historijsko-razvojnih procesa podrazumijeva slijeđenje mjerila naučne istine. S duge strane, on isključuje teorijske premise ograničene pobudama i interesima jedinog opravdanja građanskih određenja. U ovom smislu funkcionalnost građanskog objektiviteta ne poima se, niti se valorizira, analizira ili razmatra kontekstom konceptualnog nadređivanja građanske perspektive zbiljskim društvenohistorijskim odnosima.

Postliberalni stadij građanskog razvitka postignut je perspektivom zasebne djelotvornosti i neprikosnovenosti dinamičkih principa, načinom i karakterom funkcionalno raspoložive podrške objektivitetu građanskog razvitka i na tim osnovama ostvarivanih ekonomskih i političkih interesa.

Egzegeza zakonitosti građanskog društva konkretizira progresiju odvajanja, suprotstavljanja, individualno-pojedinačnih samim opće-građanskim interesima. Cijeli građanski historijsko-politički razvoj

određeno je održavao progresiju ovog razdvajanja, a u stvaranom suprotstavljanju nadređivali su se općegrađanski politički, individualno-pojedinačnim interesima.

Građanske koncepcije su utoliko iznalazile primjerenograđanske argumente čijim izrazom i sadržinom je osnaživana podrška nadmoći zbiljskog legitimiteta građanskog događanja. Različitim metodičkim postupcima, ustanovljenim gledištima, težilo se dokazati da individualno-pojedinačni interesi pronalaze svoj *raison d'être* afirmacijom i omogućavanjem općegrađanskih interesa.

Usljed implikacija negiranja, omogućavanja i upotrebe iracionalnosti i razmjere primjene sredstava instrumentalizacije, savremeni građanski objektivitet iziskuje naučno postavljene odgovore o konstituciji i pretpostavkama tim načinom strukturiranja odnosa, historijskograđanskog zbivanja i poretka. **Razvoj ovog građanskog toka i poretka omogućuje se uzajamno sa egzegezom zakonitosti građanskog razvitka.** Njegov postliberalni stadij intenzivirano određuje specifična zasebnost svrha po sebi, koje se nadređuju formom anonimnog autoriteta i snaže fakticitet neprikosновенosti. «U spoljašnjem autoritetu očigledni su naredba i naredbodavac; ... u anonimnom autoritetu nevidljivi su naredba i naredbodavac. Kao da na vas puca nevidljivi neprijatelj. Nikome i ničemu ne možete da uzvratite udarac.»¹⁴

Zadatak naučnodruštvenih istraživanja je da rasvijetle implikacije, karakter i odrednice manifestirane održanjem cjelovitog građanskog produktiviteta, a također i funkcije kojima se ostvaruje kontinuitet tog produktiviteta. Utvrđujući zakon, naučnodruštvena istraživanja relevantno identificiraju osnove razvoja i preobražaja pojava društva i građanskog sistema. Dajući podršku i tumačeći građanske odnose, stanovišta egzegeze zakonitosti građanskog društva potrebnim dinamizmom principijelno generiraju građanski poredak. Zbog toga pojedini razvojni stadiji građanskog poretka zasnivaju određenja građanskih tumačenja, opredjeljuju opravdanja i uvjeravanja, te, kako je spomenuto, način same odbrane tih stanovišta, a sa svoje strane ovi stadiji imaju specifično određujuće principe i pravila, čine razmatranja svrsishodnim i jedino legitimacijom svoga postojanja omogućuju da slijed same egzegeze zakonitosti građ-

¹⁴ E. Fromm, *Bekstvo od slobode*, DJELA u 12 svezaka, svezak 2, Naprijed, Zagreb, Nolit, Beograd, August Cesarec, Zagreb, 1984, str. 120.

anskog društva dobije funkcionalno opravdanje, ili za dati stadij postane djelotvorni agens unutar održavanog razvoja građanskog društva.

Ova egzegeza i kao satelit i kao akcelerator građanski razvijanog objektiviteta, shodno postignutim determinantama, orijentira se relativizacijom, apsolutizacijom, objektivizmom, subjektivizmom, do onih gledišta i 'teorija' koje u datim periodima neposrednije legitimiraju izraze određujuće osnove ekonomskopolitičkih građanskih postavki – utilitarizma, pragmatizma, hedonizma, ili pak dosljednije političkim pravcima opredjeljivanog građanskog razvoja putem nacionalizma, kosmopolitizma, fašizma i sl.

Ideja pravde toliko je vjerodostojna koliko metodologija društvenonaučnog istraživanja ne dozvoljava da **istina** bude zabašurena, vulgarizirana, dezavuirana, raznim sistemima mjera, pritisaka i interesa skretana na stranputice protiv životvornosti.

Literatura:

1. Adorno, T.W., *Žargon autentičnosti*, Nolit, Beograd, bibl. Sazvežđa, 1978.
2. Adorno, T.W., *Aufsätze zur Gesellschaftstheorie und Methodologie*, Suhrkamp Verlag, Erste Auflage Ffm, 1970.
3. Fromm E., *Bekstvo od slobode*, DJELA u 12 svezaka, svezak 2, Naprijed, Zagreb, Nolit, Beograd, August Cesarec, Zagreb, 1984.
4. Horkheimer M., *Gesammelte Schriften Bd. 6, Zur Kritik der instrumentellen Vernunft – Gegensätzliche Allheilmittel*, Fischer Taschenbuch Verlag, Ffm, 1991.
5. Horkheimer M., *Gesammelte Schriften Bd. 14, Kritische Theorie [IV]* Fischer Taschenbuch Verlag, Ffm, 1988.
6. Lukács G., *Povijest i klasna svijest*, Naprijed, Zagreb, 1977.
7. M.Weber, *Metodologija društvenih nauka, «Objektivnost» spoznaje u društvenoj znanosti i društvenoj politici*, Globus, Zagreb, bibl. Novi svijet, 1986.
8. Marx K. - F.Engels, Dela, *Teorije o višku vrijednosti*, 2. deo, tom 25, Institut za međunarodni radnički pokret, Prosveta, Izd. pred. Beograd, 1985.

9. Marx / Engels, *Rani radovi*, Ekonomsko-filozofski rukopisi iz 1844, *Kritika Hegelove dijalektike i filozofije uopće*, Naprijed, Zagreb, 1985.

10. Marx K., *Kapital – Kritika političke ekonomije* I-III, Treće izdanje, Prosveta BIGZ, Beograd, 1979.

11. Markuze H., *Kultura i društvo, Filozofija i kritička teorija*, BIGZ Beograd, 1977.

12. Pečujlić, Miroslav, *Metodologija društvenih nauka*, Zbornik tekstova, drugo izdanje, Beograd, 1977.

13. Šušnjić Đ., *Metodologija – Kritika nauke*, Treće izdanje, izdavač Čigoja štampa, Beograd., 2005.

14. Visković Nikola, *Teorija države i prava*, Centar za dopisno obrazovanje, Birotehnika, Zagreb, 2001.